

УДК 378.017:172.15]:34

DOI: 10.31499/2307-4906.1.2020.208138

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бень Вікторія, аспірантка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-1386-9576

E-mail: v63417@ukr.net

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти. Розкрито основну нормативно-правову базу при формуванні національної ідентичності студентської молоді. Автор статті розглядає нормативно-правове забезпечення як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері вищої освіти. На основі ґрунтовного аналізу нормативної та законодавчої бази України розглянуто формування національної ідентичності студентської молоді з урахуванням національних стандартів, що є одним із основних чинників, які забезпечують підготовку кваліфікованого фахівця.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, національна ідентичність, студентська молодь, заклади вищої освіти, освіта, стратегія, концепція, закони.

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT FOR THE FORMATION OF NATIONAL IDENTITY OF YOUNG STUDENTS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Ben Viktoriia, Graduate Student at the Department of Pedagogy and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-1386-9576

E-mail: v63417@ukr.net

The article has analyzed the regulatory support for the formation of national identity of young students at higher education institutions, as a set of legal means by which the legal regulation of public relations in the field of higher education is carried out. On the basis of a thorough analysis of the normative and legislative framework of Ukraine, the formation of national identity of young students has been considered. Taking into account national standards and international experience of the legal framework, first of all, regarding the quality of education, it is one of the main factors that will ensure the formation of national identity in the preparation of qualified specialist. The basic legal framework for the formation of national identity of young students has been displayed.

Legal regulation of higher education in Ukraine is a set of legal means by which legal regulation of public relations in the field of education is carried out. Formation is, first of all, one of the main factors that will ensure the realization of the rights of young students for sound academic background and one of the main factors of a qualified specialist training, taking into account the European standards and international experience of a progressive legal framework, regarding assurance of education quality.

In the sphere of Ukrainian education in the process of reforming, the first steps have already been taken to improve the legal and regulatory framework in the field of education quality assurance. Among them are: adoption of the Law of Ukraine "On Higher Education" and the Law of Ukraine "On Education". However, today there is an urgent need for further development and improvement of the legal acts, in accordance with the newly adopted laws in the field of education.

Keywords: legal support, national identity, students youth, higher educational establishments, education, strategy, concept, laws.

Вивчення нормативно-правового забезпечення регулювання сфери вищої освіти в Україні є необхідним засобом формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти. Формування з урахуванням європейських стандартів та міжнародного досвіду прогресивної нормативно-правової бази, щодо забезпечення якості освіти є насамперед одним з основних чинників, які забезпечують реалізацію прав людини на якісну освіту і одним з основних чинників підготовки кваліфікованого фахівця.

Педагогічне осмислення нормативно-правового забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти ще в кінці 1990-х – в середині 2010-х років здійснили у своїх дослідженнях І. Семенець-Орлова, Р. Сопівник, Г. Ставицький.

І. Семенець-Орлова пояснює, що формування цілісної системи національної ідентичності студентської молоді у закладах вищої освіти можливе шляхом реалізації низки виховних завдань, Р. Сопівник вважає, що освітньо-виховний процес у закладі вищої освіти необхідно вибудовувати таким чином, щоб пробудити в молоді національні почуття, виховати в них повагу та любов до свого народу, до його споконвічних моральних і духовних здобутків, а також самоповагу й гордість за свою Батьківщину, і на цій основі формувати суспільно значущі особистісні риси громадянина України: національну свідомість, духовність, громадянську відповідальність, патріотизм, Г. Ставицький стверджує, що уся система освіти у ЗВО і виховання спрямовувалася на те, щоб кожен студент глибоко відчував і усвідомлював серцем, душею і розумом зміст тріади фундаментальних понять – культура минулих епох, сучасна культура і культура майбутнього та інші. Однак сучасні дослідження потребують вивчення оновленого нормативно-правового забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти.

Мета статті – розкрити нормативно-правове забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді на сучасному етапі розвитку вищої освіти.

Вище вказані чинники детермінують необхідність вироблення державної політики забезпечення якості в закладах вищої освіти та збереження національної ідентичності студентської молоді, яка має впроваджуватися у систему вищої освіти України та в процес виховання студентської молоді [9, с. 148].

Основним нормативно-правовим забезпеченням при формуванні національної ідентичності студентської молоді є: Національна доктрина розвитку освіти [6], Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) [2], Закон України «Про вищу освіту» [3], Концепція національного виховання [4] та Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [6].

Розглянемо вище зазначені нормативно-правові документи щодо формування

національної ідентичності студентської молоді. Більш детальноше Національна доктрина розвитку освіти (далі – Національна доктрина) визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрями розвитку освіти на початку ХХІ століття. Відповідно до третього розділу Національної доктрини, освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях Українського народу, його традиціях і духовності. Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури Українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями. Національне виховання та формування національної ідентичності є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого студента, патріота, набуття студентською молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у студентської молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури [5, с. 1].

У державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) говорить про те, що існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи [2, с. 1].

Національне виховання в Українській державі має бути спрямоване на формування у студентської молоді національної ідентичності, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури. В основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь [2, с. 1].

В Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що одним із основних завдань закладу вищої освіти є: формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах [3, с. 1].

Протягом останніх десятиліть було розроблено низку концепцій:

- Концепція національної системи виховання (1996);
- Концепція національно-патріотичного виховання (2009);
- Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 рр.;
- Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012).

Проте жодна з цих концепцій не втілилася в конкретні кроки реалізації, що пов'язано зі зміною векторів розвитку держави і, відповідно, освітньої політики, через різні уявлення правлячих еліт на ідеологію і напрями розвитку освіти.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації,

втрати державної, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України [4, с. 1].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (далі – Національна стратегія) на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти.

Метою Національної стратегії є:

- підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки;
- забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя [6, с. 1].

Досягнення мети формування національної ідентичності студентської молоді можливе лише тільки за умови комплексного підходу і врахування всього нормативно-правового забезпечення закладів вищої освіти.

Сьогодні особливо важливого значення набуває формування почуття патріотизму, національної самосвідомості студентської молоді як запоруки її активної участі в соціально-економічній діяльності держави, гарантії національної безпеки України [8, с. 242].

У процесі формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти важливу роль відіграє національний компонент у змісті професійної підготовки фахівця, який має бути представлений змістом навчального матеріалу, та виступати потужним чинником національної ідентифікації студентської молоді, оскільки має бути спрямований, насамперед, на підвищення рівня когнітивної складової національної ідентичності в цілому [1, с. 1].

Отже, проведений аналіз нормативно-правового забезпечення показав, що формування цілісної системи національної ідентичності студентської молоді у закладах вищої освіти можливе шляхом реалізації низки виховних завдань, а саме:

- забезпечити сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та суспільних вимог;
- сприяти набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування ними духовних надбань українського народу;
- формувати почуття патріотизму і духовності, національної свідомості, любові до свого народу, його історії, держави, рідної землі, родини, гордості

- за минуле, і сучасне – якостей, які безпосередньо впливають на досягнення достатнього рівня обороноздатності держави та зміцнення її могутності на основі героїчних прикладів історії українського народу, Другої світової війни, національно-визвольних змагань і сучасних Збройних Сил України;
- виховати правову культуру, повагу до Конституції України, Законів України, державної символіки;
 - культивувати кращі риси української ментальності – працелюбності, свободи, зв'язку із природою, поваги до жінки, матері, толерантності;
 - сприяти ефективній діяльності позашкільних закладів, центрів патріотичного виховання молоді, громадським молодіжним і дитячим організаціям стосовно національно-патріотичного виховання [7, с. 48].

Таким чином, формування національної ідентичності є складовою всебічного розвитку студентської молоді в закладах вищої освіти, а відповідно, соціальним замовленням держави, роль освітньо-виховного середовища є надзвичайно важливою складовою в ідентифікаційних процесах. Враховуючи той факт, що на сучасному етапі сформованість національної ідентичності студентської молоді не відповідає окремим вимогам (низькі показники знань державної мови, небажання вивчати свою історію, небажання захищати свою країну тощо), ми приходимо до висновку, що існує нагальна потреба у розробці та розширенні нормативно-правового забезпечення в навчально-виховній системи, яка б, з одного боку, готувала висококваліфікованого спеціаліста в окремих галузях знань, а з іншого боку – виховувала соціально активну, національно налаштовану, різнобічно підготовлену особистість.

Отже, аналіз нормативно-правового забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти на сучасному етапі показав, що збереження національної ідентичності в закладах вищої освіти у процесі її інтернаціоналізації є запорукою збереження кращих традицій і досвіду національної вищої освіти, а також важливим чинником формування духовно-інтелектуального потенціалу нації, соціокультурного простору України та ціннісної системи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні та розкритті змісту формування національної ідентичності студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід і українські реалії. Аналітична доповідь. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/bezpekovi> (дата звернення 17.12.2019).
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) від 3.11.1993 р. № 576-96-п. Дата оновлення: 29.05.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення 17.12.2019).
3. Закон України «Про вищу освіту» від 09.08.2019 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 17.12.2019).
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді від 16.06.2015 р. № 641. Дата оновлення: 29.07.2019 № 1038. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15> (дата звернення 17.12.2019).
5. Національна доктрина розвитку освіти від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 17.12.2019).
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25.06.2013 р.

- № 344/2013. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. (дата звернення 17.12.2019).
7. Семенець-Орлова І. Нормативно-правове забезпечення освітніх змін в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 3. С. 47–58.
 8. Сопівник Р. Визначення пантеону героїв у контексті конструювання виховного ідеалу студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Київ: Грамота, 2015. Вип. 2(65). С. 242–250.
 9. Ставицький Г. Ідентичність як механізм розвитку етнічної самосвідомості у старшому юнацькому віці. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ: Фенікс, 2013. Вип. 13. С. 146–153.

REFERENCES

1. Bezpekovi vymiry osvith`oyi polityky: svitovyj dosvid i ukrayins`ki realiyi. Analitychna dopovid`. *Nacional`nyj instytut strategichnyx doslidzhen`*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvytok/bezpekovi> [in Ukrainian].
2. Derzhavna nacional`na programa «Osvita» (Ukraina XXI stolittya) vid 3.11.1993 r. № 576-96-p. Data onovlennya: 29.05.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrayiny «Pro vyshhu osvitu» vid 09.08.2019 r. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
4. Konceptsiya nacional`no-patriotychnogo vykhovannya ditej i molodi vid 16.06.2015 r. № 641. Data onovlennya: 29.07.2019 № 1038. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15> [in Ukrainian].
5. Nacionalna doktryna rozvytku osvity vid 17.04.2002 r. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> [in Ukrainian].
6. Nacional`na strategiya rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 r. vid 25.06.2013 p. № 344/2013. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> [in Ukrainian].
7. Semenech-Orlova, I. (2017). Normativno-pravove zabezpechennya osvithnih zmin v Ukrayini. *Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnya*, 3, 47–58 [in Ukrainian].
8. Sopivnik, R. (2015). Viznachennya panteonu geroyiv u konteksti konstruyuvannya vihovnogo idealu studentiv. *Duhovnist osobistosti: metodologiya, teoriya i praktika*, 2, 242–250 [in Ukrainian].
9. Stavycz`kyj, G. (2013). Identychnist` yak mexanizm rozvytku etnichnoyi samosvidomosti u starshomu yunacz`komu vici. *Mizhnarodnyj naukovyj forum: sociologiya, psixologiya, pedagogika, menedzhment*. Kyiv: Feniks, 146–153 [in Ukrainian].